למיעל להדיא ורבי יוסי אמר לך חביבין ישראל שלא הצריכן הכתוב לשליח ור' יהודה נמי ניעול בין מנורה לכותל משחרי מאניה א"ר נתן אמה טרקסין לא הכריעו בו חכמים אי כלפנים אי כלחוץ מתקיף לה רבינא מ"ט אילימא משום דכתיב [1]והבית אשר בנה המלך שלמה לה' ששים אמה ארכו ועשרים רחבו ושלשים אמה קומתו וכתיב [2]וארבעים באמה היה הבית הוא ההיכל לפני וכתיב [3]ולפני הדביר עשרים אמה אורך ועשרים אמה רוחב ועשרים אמה קומתו ולא ידעינן אמה טרקסין אי מהני עשרים ואי מהני ארבעים ודילמא לא מהני עשרין ולא מהני ארבעין וחללא קא חשיב כותלים לא קא חשיב תדע דכל היכא דקא חשיב כותלים חשיב ליה לדידיה [א]דתנן [א]ההיכל מאה על מאה ברום מאה כותל אולם חמש והאולם אחת עשרה כותל ההיכל שש [ב]וארכו ארבעים אמה ואמה טרקסין וכ' אמה בית קדשי הקדשים כותל ההיכל שש והתא שש וכותל התא חמש אלא קדושתיה אי כלפנים אי כלחוץ והיינו דאמר רבי יוחנן בעי יוסף איש הוצל [4]ודביר בתוך הבית מפנימה הכין לתתן שם את ארון ברית ה' איבעיא להו היכי קאמר קרא ודביר בתוך הבית מפנימה הכין לתתן שם או דילמא הכי קאמר ודביר בתוך הבית מפנימה ומי מספקא ליה והתניא איסי בן יהודה אומר [ג]חמש מקראות בתורה אין להן הכרע

שאת

למיעל להדיא. ילך אצל הכותל הצפוני כל אורך ההיכל וכל שעה עיניו נוטות מבית קדשי הקדשים דרך הפרוכת שכנגדו: **ור' יוסי אמר לך חביבין ישראל שלא הצריכן הכתוב לשליח.** אלא כל אחד ואחד מתפלל על עצמו שנאמר אשר ידעון איש נגע לבבו ופרש כפיו אל הבית הזה (מלכים א ח) הלכך חביב הוא שלוחן ליכנס לפנים: **משחרי מאניה.** בגדיו משחירין מעשן המנורה שהשחיר את הכותל: **טרקסין.** לשון פנים וחוץ הוא כך ראיתי בתלמוד ירושלמי וראיה לדבר חסידים הראשונים היו מכניסין פירותיהן דרך טרקסמון כדי לחייבם במעשר (ברכות דף לה:) למדנו שהטרק לשון כניסת פנים הוא: **דביר.** היא המחיצה. לפני הדביר חלל בית קדשי הקדשים שהוא לפנים מן המחיצה: **קחשיב** (א) **לדידיה.** למקום המחיצה לבד מן הששים: **כותל אולם.** כותל האולם למטה רוחב היסוד והאסקופה ולמעלה מגובה כיפת הפתח עובי החומה שעולה עד ק' אמה לבד רוחב כיפת החלל שהיא י"א אמה לבד רוחב (ב) כיפת עובי החומה: **והתא שש.** יציע שאחורי בית הכפרת: **היכי קאמר קרא.** מי אמרינן ה"ק ודביר בתוך הבית מחיצה עשה שמפסקת בתוך הבית: **מפנימה הכין.** ולפנים מאותה מחיצה הכין מקום חללה והזמינו לתת שם את הארון אלמא דביר גופיה לאו מקודשת פנים הוא: **או דילמא ה"ק ודביר בתוך הבית מפנימה.** דמקום הדביר גופיה משל פנים הוה ואותו הכין לתתו שם באותה כניסה את הארון: **אין להם הכרע.** לדעת היכן הן נוטין:

שאת

ועשרים אמה קומתו. רש"י פי' בפי' מלכים דהא דאמר לעיל ושלשים אמה קומתו היינו כל הבית עד הגג והא דכתיב ועשרים אמה קומתו היינו עד עליית בית קדשי הקדשים ובב"ב פרק המוכר פירות (דף נח:) פריך ליה ומשני עשרים אמה קומתו משפת כרובים ולמעלה שהכרובים שעשה שלמה העומדים בקרקע משני לדי הארון גבהם עשר אמות ה):

כותל ההיכל שש והתא שש וכותל התא חמש. ותימה והכתיב היציע התחתונה חמש באמה רחבה (מלכים א ו) וי"ל דהכא מיירי בתא האמצעי דכתיב והתיכונה שש באמה רחבה כי מגרעות נתן לבית סביב ופר"י דה"פ דקרא שעובי כותל ההיכל לא היה שוה בכל מקום שאם כן היו צריכות לנקב החומה לתחוב בה ראשי הקורות של התא וזה לא רצו לעשות פן ירקבו אלא עשו את חומת ההיכל במערב למטה שבעה אמות והוצרכו לגרוע ממנה אמה כנגד תקרת התא האמצעי להניח ראשי הקורות על אותה כניסה ושוב הוצרכו לגרוע עוד אמה כנגד תקרת תא השלישי לפיכך התחתונה חמש באמה רחבה והתיכונה ו' באמה רחבה והג' ז' באמה רחבה והיינו דתנן במס' מדות [פ"ד מ"ד] התחתונה רחבה חמש והרובד שש היה רובד שש היינו התקרה המפסקת בינה לתא התיכונה שעל גבה והאמצעית שש והרובד ז' והקשה ר"י בר מרדכי אי למטה קא חשיב הכא נמי לא היתה התא שם אלא חמש ואי בתיכונה קא חשיב מאי קאמר כותל ההיכל שש והא כבר נגרע ממנה כנגדה ולפי מה שפירשנו ניחא דכותל ההיכל כנגד תא התחתונה היה עוביה ז' וכנגד התיכונה עוביה ו' כי כבר נגרע ממנה אמה והכא כנגד התיכונה קא חשיב דהוי התם כותל ההיכל ו' והתא ו' וא"ת ואמאי לא קא חשיב למטה כותל ההיכל ז' והתא ה' ואידי ואידי חד שעורא הוא י"ל דניחא ליה למיחשב במקום שהיה כותל ההיכל ו' כמו כותל מזרחי של היכל שהיה כמו כן ו' אי נמי נראה לר"י שהמגרעות היו בכל הכתלים בכותל ההיכל ובשלשת כותלי התא וכותל ההיכל היה למטה ו' אמות ומחצה וכותל התא ה' אמות ומחצה וכשהיה מגרע חצי אמה מכל כותל כדכתיב כי מגרעות נתן לבית סביב נמצא התא התחתונה חמש על חמש והתיכונה שש על שש והשלישית שבע על שבע והא דקתני רובד שש ורובד שבע אור"י דהיינו אורך המגרעת הראשונה היא שש והמגרעת השניה ארכה שבעה וקרי להו רובד לפי שהמגרעת כעין שורה בולטת כעין ששנינו במסכת תמיד בפ"ק (דף כה:) בית גדול היה ומוקף רובדים וקאמר בגמ' ד) רובדים מאי ניהו ה)גורתא דאיצטוותא דסלקי בהו לאצטוותא שהיו עושין כעין אצטוונות סביב לפנים מפסיו מעלותם של אבנים שקורין דגוריד ולשון רובד הוא שורה עוד פר"י דנראה לו דכותל ההיכל שש והתא שש דלמטה לגמרי קא חשיב ואע"ג דכתיב במשכנה דמלכים חמש באמה רחבה של מסכת מדות דבית שני היו חלוקין משל שלמה כמו שהיו חלוקין ממשכנה דיחזקאל דלעתיד דכתיב ביחזקאל (מא) בתר דפריש היכל ובית קדשי הקדשים כתיב ורחב הצלע ד' אמות וצלע היינו תא כדאמר פ' המוכר הבית (ב"ב דף סא.) וכתיב נמי התם (שם) והצלעות צלע אל צלע ו)שלשים ושלש פעמים אלמא דלא הוו בהיכל אלא ל"ג תאים ובמסכת מדות [פ"ד מ"ג] תנן ל"ח תאים היו שם ט"ו בצפון וט"ו בדרום ושמונה במערב והר' יצחק בר מרדכי פי' דלא בהיכל היו המגרעות אלא בתא היו והא דתנן רובד שש היינו שורות אבנים עליונים של כותל היציע התחתונה שעליה מונחים ראשי הקורות וכשהיתה אותה שורה רחבה שש נמצאת שהיתה בולטת אמה שעובי כותל התא לא היה אלא ה' אמות ולכך בולטת אמה מבחוץ לפי שהיו צריכין לכנוס אמה מקום הנחת הקורות לבלתי אחוז בקירות הבית ונמצא דעכשיו נמי כשהיו כונסין אמה היתה החומה מכל מקום עדיין עובי ה' אמות לפי שבמקום אמה הכניסה נתוספה אמה מבחוץ ולא נהירא לר"י דלמה היו מוסיפין אמה אי מחמת חוזק החומה כדי שתהא בכל מקום לכל הפחות ה' אדרבה אותה תוספת היא גרעון שהיה בנין העליון בולט אמה חוץ לתחתון ומכביד עליו ועוד קשה התינח רובד שש אבל רובד שבע למה וכשהיה רובד שלמעלה ז' נמצא שהיה בולט חוץ לחומה שתי אמות שעובי החומה חמש ומה היו צריכין לבליטת שתי אמות והלא לא היו כונסין ביציע השלישית אלא אמה שהיה שבע אמות רחבה אמה אחת יותר מן התיכונה ועוד לפי דבריו היו נוקבין כותל ההיכל ויותר היה נכון לנקוב כותלי התא ועוד דלישנא דקרא כי מגרעות נתן לבית משמע היכל ולא תאים דלא איקרו בית מיהו הא לא קשיא דמצינו למימר מגרעות נתן לדביר שהיה לבית סביב דהיינו לכותלי התאים ואני שמעתי בשם רבינו יצחק הבחור שלא היה בכותל ההיכל לא מגרעות ולא בליטה וראשי הקורות היו מונחין מכותל תא לכותל תא שכנגדו ובמקום הנחת הקורות היה כניסה בכותל התא חצי אמה מזה וחצי אמה מזה וכל התאים היו שוים ממזרח למערב שש אמות בין התחתונה [בין] התיכונה בין השלישית וכותל התא חמש אבל מצפון לדרום התחתונה ה' והתיכונה ו' והשלישית שבע והשתא ניחא כותל ההיכל ו' והתא שש וכותל התא [חמש] דבין התחתונה בין התיכונה בין השלישית היו שש ממזרח למערב וכותל היכל שש וכותל התא חמש בין למטה בין למעלה:

שאת

מסורת הש"ס

א) מדות פרק ד משנה ו' ח', ב) ס"א ותוכו, ג) [וע"ע תוס' סוכה ה: ד"ה בשלש], ד) [שם כו:], ה) [לפנינו ליתא גורתא], ו) [צ"ל שלש ושלשים].

◆

תורה אור השלם

1. וְהַבַּיִת אֲשֶׁר בָּנָה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה לַייָ שִׁשִּׁים אַמָּה אָרְכּוֹ וְעֶשְׂרִים רָחְבּוֹ וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה קוֹמָתוֹ: מלכים א ו ב
2. וְאַרְבָּעִים בָּאַמָּה הָיָה הַבָּיִת הוּא הַהֵיכָל לִפְנָי: מלכים א ו יז
3. וְלִפְנֵי הַדְּבִיר עֶשְׂרִים אַמָּה אֹרֶךְ וְעֶשְׂרִים אַמָּה רֹחַב וְעֶשְׂרִים אַמָּה קוֹמָתוֹ וַיְצַפֵּהוּ זָהָב סָגוּר וַיְצַף מִזְבֵּחַ אָרֶז: מלכים א ו כ
4. וּדְבִיר בְּתוֹךְ הַבַּיִת מִפְּנִימָה הֵכִין לְתִתֵּן שָׁם אֶת אֲרוֹן בְּרִית יְיָ: מלכים א ו יט

◆

גליון הש"ס

גמ' חמש מקראות בתורה אין להם הכרע. עיין ירושלמי פרק אין עומדין:

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה קחשיב ליה לדידיה: (ב) ד"ה כותל פי' י"א אמה לבד רוחב עובי החומה כצ"ל ותיבת כיפת נמחק:

◆

תוס' ישנים

תפסלנו לרבי יהודה. לשון רבי. ושוב כתב מה שכתבתי לעיל שהלכה נאמרה חטאת המתה ביחיד ולא בצבור אינו מיושב שאם כן לא היה להם להסתפק בימי אבלו של משה בולד חטאת ותמורת חטאת ומתו בעליה כי באחת מאותן לא היה ראוי לפנות ביחיד נאמרה ולא בצבור דהא ליתא בצבור כלל וכתב רבי כי שוב פירשה בענין אחר ואותו ענין לא ראיתי אבל כדפרישנא לעיל הוא נכון ונראה: אימא לפי שאין חטאת השותפין מתה. ואביי קרי להו לכהנים צבור ואף על גב דבפרק קמא דהוריות (דף ו.) קרי להו אביי שותפין הכא קרי להו צבור נבתר דשמעה מרב יוסף דהתם וא"ת והא לקמן פרק שני שעירי (דף סה.) פריך אביי מהא מילתא דפר ושעיר כו' ומשני שאני קרבנות צבור כדרבי טבי כו' הא תינח שעיר פר מאי איכא למימר אלמא לא מחשיב פר קרבן צבור י"ל דאליבא דרבא איירי התם דלא קרי ליה קרבן צבור. מ"ר. א"נ לענין תרומת הלשכה כ"ע מודו דלא הוי של צבור [דמ"מ משלו] בעינן דאשר לו כתיב ולא שייך התם תרומה חדשה: דלא מייתו כהנים פר בהוראה. פי' שאם תקראהו קרבן צבור יכול לעשות ולקרותו פר צבור שיביאו הכהנים פר בהוראה ומ"מ אפילו מאן דקרי ליה קרבן צבור לא מייתו כהנים

עין משפט נר מצוה

מו א מיי' פ"ד מהלכות בית הבחירה הלכה ג:

◆

רבינו חננאל

ור' יוסי אמר לך חביבין ישראל שלא הצריכן הק' לזה. הלא תראה כי בכל השנה הצריכו הק' לכהן במקום שליח הקשת הרמונים בתוך הפעמונים. כי בשעה שיבא אל הקדש ללבוש המעיל שהוא כשליח המגיד, כלומר רוצה ליכנס, כדכתיב והיה על אהרן לשרת ונשמע קולו בבואו אל הקודש לפני ה' ובצאתו ולא ימות, ועכשיו ביום הכפורים בבואו לפניי ולפנים לא הצריכו לזה המעיל, לפיכך לא חיישינן להא דקאמר ר' יהודה. א"ר נתן אמה טרקסין לא הכריעו בו חכמים אי כלפנים אי כלחוץ. ופשוטה היא. ואסיקנא קדושת זו האמה איני יודע אי כקדושת ההיכל היא. אי בקדושת קודש הקדשים היא. והיינו דא"ר יוחנן בעי ר' יוסי איש הוצל, כתיב ודביר בתוך הבית מפנימה וגו' היכי פשטיה ודביר בתוך הבית מפנימה הכין לתתן שם ארון ברית ה', דמשמע שהדביר בלחוץ. או דלמא הכי קאמר, ודביר בתוך הבית מפנימה הכין לתתן שם ארון ברית ה', א) דמשמע מבפנים. ואמרינן ומי מספקא ליה ליוסף איש הוצל פשטיה דהאי קרא. והתניא איסי בר יהודה אומר ה' מקראות בלבד אין להם הכרע מן התורה

א) נראה דצ"ל דמשמע דמקום הדביר גופיה הוא מבפנים.

◆

תוס' ישנים (המשך)

ונעקמה בפסח. הקשה ה"ר א) אלעזר דכפסח היכי מיתוקמא הא קתני נוהג בצבור כביחיד ואי בעי למימר כמו שנוהג ביחיד בפסח שני כן נוהג בצבור בראשון אדרבה הראשון עיקר ואומר רבי דלר' נתן דאמר בפסחים (דף עח:) כל ישראל יוצאין בפסח אחד אתי שפיר דאפילו לא מעכבא והכי קאמר ונוהג בצבור ואף על גב שאין כולם אוכלין כביחיד והוי אלי לשנויי דלית ליה דרבי נתן וכמה משניות יש בפסחים דלית להו דר' נתן: (פסח שני) מי דחי טומאה. ואע"ג דר"י קאמר בסמוך ודוחה את הטומאה מ"מ סתם משנה בפרק מי שהיה (פסחים דף צה.) דלא דחי טומאה. מ"ר: (ע"כ שייך לדף נא ע"א):

תלמוד לומר אשר לו הכתוב שנה עליו לעכב. וא"ת אימא דלו שני לעכב כשל צבור ולו שלישי כשל אחיו הכהנים לאלוה י"ל דטפי משמע לו שני לו ממש מלעכב כשל צבור. מ"ר:

מספקא ליה קדושתיה אי כלחוץ ולכך עבוד שתי פרוכת. ולר' יוסי לא מספקא ליה לכך לא עביד אלא חדא אבל לא ידעינן לדידיה קדושתיה אי כלפנים אי כלחוץ ולרבנן נמי אי לא היה מספקא לן לא הוי עבדי שתי פרוכת שאין לחוש אי מוסיפין על אויר ההיכל או בית קדשי הקדשים וא"ת בשלמא לגד פנים אסור לעשות פרוכת דדילמא נכנסים שם לצורך עבודת היכל והוא קדוש קדושת פנים אלא לגד חוץ למה לא יעשוה מה יש לחוש וי"ל כי פעמים יכנס שם [כדין] להקטיר קטורת על בין הבדים [שבלוטין] בפרוכת כמין שני דדי אשה כדלקמן וא"כ היה מקטיר בחוץ. ריצ"א: עבוד שתי פרוכת. שלא היו יכולין לעשות שם חומה שעוביה אמה בלבד מפני גובה הבנין ולקצר בחלל היכל או קדשי הקדשים לא היו יכולין דהכל בכתב אבל הגובה הוסיפו על פי נביא כדכתיב גדול יהיה כבוד הבית ופלוגתא היא בב"ב (דף ג.) חד אמר בבנין שלו והיינו בגובה: (ע"כ שייך לדף נא ע"ב)

חביבין ישראל שלא הצריכן הכתוב לשליח. פירש רש"י שכל אחד מתפלל לעצמו שנאמר אשר ידעון איש נגע לבבו וגו' ואין נראה דאדרבה בהא כתיב חביבותא טפי גבי נכרים דכתיב ועשית ככל אשר יקרא אליך הנכרי על כן נראה כפירוש ר"ח שלא הצריכן הכתוב לשליח ביום הכפורים שבכל שנה היו פעמוני זהב ורמונים כשנכנס להיכל להשמיע קול כאדם ששולח שליח להודיע שהוא בא אבל ביוה"כ היה נכנס בבגדי לבן בפנים ולא היה נשמע קולו כנכנס אל הקודש ולכך כיון דליכא חביבות כל כך מצי עייל להדיא. מ"ר: ניעול בין המנורה לכותל. הוה מצי למימר דלאו אורח ארעא אלא משכח טעמא אפילו סבירא לן כרבי יוסי אי נמי לרבי יוסי דאמר שלא היה אלא פרוכת אחת צריך לומר כן אבל לרבנן דאמרי שתי פרוכת היו ב) לא עייל להדיא: חמשה מקראות אין להם הכרע כו'. בב"מ (דף סא.) ובפסחים (דף כח:) פירש' אמאי לא אמרינן דקאי אדלעיל ואדלתחת כמו את כספך לא תתן לו בנשך וגו' ושם הארכתי וגם בפ"ק דקידושין (דף לג:):

פר בהוראה דאמרינן פ"ק דהוריות (פסחים דף ו.) משום דלאו קהל איקרי הראויין לכפרה ניתהו: (ע"כ שייך לדף נ ע"א)

לדברי האומר פר יוה"כ כו'. דפליגי לעיל אי קרבן צבור הוא או לא ודלא כרבה דאמר לעיל דליכא פלוגתא בהא: עושה תמורה או אין עושה כו'. צ"ע אמאי לא מיבעיא ליה אי מתה אי לא ואמאי פשיטא ליה כמתה טפי מבתמורה: ודוחה את השבת. מפא"כ בתמורה דלא דחיא שבת ותימה לרבי מדתנן פרק מי שהיה טמא (דף צו:) הפסח שנמצא קודם שחיטת הפסח ירעה וכן תמורתו פירוש שנמצא לשחיטת הפסח ונדחה כיון שפטנו הואיל שוב אין חוזר ונראה משמע הא אם שחט התמורה לשם פסח דמהני ואם כן תימה אמאי לא דחיא שבת דהא אינה כשרה לשם פסח ודחיית שבת ואומר רבי דהיינו קריבה לשם פסח אלא כשלמים בחול אבל בשבת אינה קריבה דלא דחיא שבת וכן תמורת אילו של אהרן דכשמין לא דחיא שבת אע"ג דאילו דחי ליה וטעמא דלא דחי משום דלאין יוצאין בה לא אילו של אהרן ולא לשם פסח דכל דבר שבתמורה איתא בה אלא מן החולין אלא שדין פסח יש לה ונאכלת כדין פסח על [שני] פסחים כאחד כדאמרינן בפרק האשה (שם פח:) מ"מ י"ל תמורת פסחו עם פסחו שדין פסח יש לתמורת איל נזיר יש זרוע בשלה כמו איל נזיר עצמו אע"פ שאין אדם מתנדב כך אך קשה דקתני התם דנמצא ירעה וכן תמורתו משמע דלאף תמורתו [נדחית] בשחיטת הפסח ולמה נדחה כיון שמתחילתו לשם כך קדשה דלא קאמר בתמורה [דנדחית אלא] היכא שנשחטיה למחר הואיל ונראית לפסח אתמול ונדחה בפסח שעבר ונדחה. מ"ר: חולה על בעל מום קבוע ישלוש יוצא לחולין ליגזו וליעבד. הדא מילתא היא שחלה על בעל מום קבוע לענין שאינו יוצא לחולין ליגזו וליעבד: (ע"כ שייך לדף נ ע"ב)

א) צ"ל אלמון כפסח. ב) צ"ל שלא עייל בהדיא מיקרי.